

Αθήνα και «μειονοτικοί επεκτατισμοί». Διλήμματα και παγίδες

Η ελληνοσερβική προσέγγιση

Οι ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις πάντα επηρεάζονταν από το «μειονοτικό επεκτατισμό» των Σκοπίων, αλλά ταυτοχρόνως, οι ευρύτερες σκοπιμότητες οριοθετούσαν αυτή την πίεση. Στις αρχές του 1990, όμως, όταν πια η δυναμική του κατακερματισμού της γείτονος χώρας προσέλαβε διαστάσεις με τις αποσχιστικές πρωτοβουλίες της Σλοβενίας, οι Σκοπιανοί επεχείρησαν με επιτυχία να εκμεταλλευθούν το θολό κλίμα των εσωτερικών ανταγωνισμών και της ρευστότητας, όπως και την αδυναμία της κεντρικής εξουσίας του Βελιγραδίου, προκειμένου να εντείνουν τις πιέσεις τους προς την Ελλάδα.[1]

Σήμερα που οι φυγόκεντρες τάσεις αποτελούν μία πραγματικότητα, τροφοδοτώντας πολεμικές συγκρούσεις, σήμερα που η κεντρική εξουσία του Βελιγραδίου έχει ουσιαστικά καταργηθεί, η κατάσταση έχει πλήρως αλλάξει. Η έννοια των συμφερόντων της ανύπαρκτης ομοσπονδίας έχει αντικατασταθεί από τα συμφέροντα των ομοσπόνδων κρατιδίων. Το «αγκάθι» των Σκοπίων εγγράφεται πια σ' ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο, δεδομένου ότι το κενό κεντρικής εξουσίας στο Βελιγράδι έχει καλυφθεί από το σερβικό παράγοντα, ο οποίος όχι μόνο αντιτίθεται στις προσπάθειες ανεξαρτητοποίησης των ψευδεπίγραφης «Μακεδονίας», αλλά και προσανατολίστηκε σε μία σύμπλευση με την Ελλάδα.

Η ελληνοσερβική προσέγγιση αποτυπώθηκε και στην επίσκεψη του Σέρβου προέδρου Μιλόσεβιτς στην Αθήνα τον Απρίλιο του 1991. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη του επεφύλαξε μεταχείριση αρχηγού κράτους, γεγονός που σηματοδοτούσε την πρόθεσή της - με τη σύμφωνη γνώμη της αντιπολίτευσης - να αναβαθμίσει τις ελληνοσερβικές σχέσεις σε άξονα σταθερότητας στη Βαλκανική. Η επίσημη αυτή επίσκεψη, την οποία για αρκετό χρόνο ζητούσε ο Σέρβος ηγέτης, ήταν ενδεικτική της προσπάθειας για αναπροσανατολισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, ειδικά μετά τα προβλήματα που προέκυψαν στον άξονα Ελλάδας-Βουλγαρίας.

Το κλίμα των επαφών του Μιλόσεβιτς στην Αθήνα ήταν αποκαλυπτικό των προβλη-

ματισμών που υπάρχουν και στις δύο πλευρές για το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας και κατ' επέκταση των ισορροπιών στα Βαλκάνια. Η επίσημη θέση τόσο του προέδρου της Σερβίας, όσο και του πρωθυπουργού της Ελλάδας ήταν ταυτόσημη σ' ό,τι αφορά «τη διατήρηση της συνέχειας της σημερινής δομής του γιουγκοσλαβικού κράτους». Είναι σαφές, όμως, ότι οι και οι δύο πλευρές συζητήσαν, έχοντας υπ' όψη τους και την προοπτική της διάλυσης, ή έστω της διατήρησης ενός τμήματος της Γιουγκοσλαβίας, υπό σερβική ηγεμονία. Οι Σέρβοι από τότε απέβλεπαν σε μία σταθερή στενή συνεργασία, προκειμένου αφ' ενός να αντιμετωπίσουν τις αποσχιστικές τάσεις ορισμένων γιουγκοσλαβικών κρατιδίων κι αφ' ετέρου να αποκτήσουν κάποιο έρεισμα στους κόλπους της ΕΟΚ.[2]

Η Αθήνα από την πλευρά της, έδειξε να ερωτοτροπεί με την πρόταση για τη δημιουργία ενός τέτοιου άξονα, δεδομένου ότι η Σερβία, που βρίσκεται στην καρδιά της Βαλκανικής, όχι μόνο έχει συμφέρον να αναχαιτίσει την ανεξαρτητοποίηση του σκοπιανού κρατιδίου, αλλά και είναι αντίπαλος της τουρκικής διείσδυσης. Το κρίσιμο εμπόδιο δεν εντοπίζεται στις ενδεχόμενες αντιδράσεις των υπολοίπων βαλκανικών πρωτευουσών, όπως τα Τίρανα[3] και η Σόφια, χωρίς να υποτιμάται κι αυτή η διάσταση. Εντοπίζεται στο αντισερβικό κλίμα που επικρατεί στους κόλπους της Κοινότητας, με κύριους εκφραστές τη Γερμανία και την Ιταλία, όπως και στην αρνητική θέση των ΗΠΑ. Η ελληνική υποστήριξη δεν αφορά, βεβαίως, το πρόσωπο ή το κόμμα του Μιλόσεβιτς, αλλά τη Σερβία. Άλλωστε, η σημερινή πολιτική του Βελιγραδίου απολαμβάνει την αμέριστη υποστήριξη του συνόλου των σερβικών πολιτικών δυνάμεων, αλλά και της ορθόδοξης κι ελληνότροπης σερβικής Εκκλησίας. Η πολιτική της Αθήνας, προφανώς, είναι υποχρεωμένη να συνυπολογίζει τις ευρύτερες ισορροπίες τόσο στη Βαλκανική, όσο και στην ΕΟΚ, αλλά σε καμία περίπτωση δεν είναι επιτρεπτό να επικαθορίζεται από εθνικά συμφέροντα μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών, που επιχειρούν να ενδυσθούν κοινοτικό μανδύα.

Η παλινδρόμηση της Αθήνας στο θέμα της Γιουγκοσλαβίας αντανakλά την αντίφαση που υφίσταται μεταξύ της πολιτικής συμμαχιών μας στη Βαλκανική και της αντίστοιχης στον κοινοτικό χώρο. Στη χερσόνησο τα εθνικά μας συμφέροντα μας ωθούν σε μία σύμπλευση με τη Σερβία, γεγονός που μας φέρνει σε αντίθεση με το γερμανικό και τον ιταλικό παράγοντα, ενώ, από την άλλη πλευρά, η προώθηση - για παράδειγμα - του αιτήματός μας για ένταξη στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση προϋπέθετε τη θετική στάση της Βόννης και της Ρώμης. Η ελληνική πλευρά επεχείρησε να επιλύσει αυτή την αντίφαση, αυτοαναγορευόμενη σ' ένα είδος μεσολαβητή μεταξύ ΕΟΚ και Σερβίας, αλλά η προσπάθειά της αυτή δεν ευδοχώθηκε. Αφ' ενός γιατί οι κοινοτικοί εταίροι μας δεν μας αναγνώρισαν αυτό το ρόλο κι αφ' ετέρου γιατί η Γερμανία και η Ιταλία δεν επιθυμούσαν ένα συμβιβασμό, αλλά μία ρήξη με τη Σερβία, που θα τους επέτρεπε να εξωθήσουν τα πράγματα σε διπλωματική αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας.

Σύμφωνα με αξιόπιστες πληροφορίες, η Σερβία όχι μόνο δεν θα είχε αντίρρηση, αλλά και ωθούσε την Ελλάδα να παρέμβει στρατιωτικά στο σκοπιανό κρατίδιο με στόχο το διαμοιρασμό του μεταξύ των δύο κρατών.[4] Οι παροτρύνσεις αυτές έγιναν δεκτές με επιφυλάξεις από την Αθήνα, η οποία κατ' αρχήν δεν επιθυμεί να εμπλακεί σε μία στρατιωτική ενέργεια, φοβούμενη πρώτον, τις αντιδράσεις των δυτικών εταίρων της, δεύτερον, το ενδεχόμενο τουρκικού αντιπερισπασμού με τη μορφή προκλήσεων στο Αιγαίο και τρίτον, τις διπλωματικές επιπτώσεις στο Κυπριακό. Τίποτα, ωστόσο, δεν αποκλείεται στην πολύ πιθανή περίπτωση που οι πολεμικές συγκρούσεις επεκταθούν στο νότο της Γιουγκοσλαβίας και προκληθεί κύμα προσφύγων προς την Ελλάδα. Τότε, ίσως, καταστεί

αναπόφευκτη η δημιουργία μίας υπό ελληνικό έλεγχο στρατιωτικής ζώνης εντός του γιουγκοσλαβικού εδάφους.

Οι ελιγμοί των Σκοπίων

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τα Σκόπια, με την ανοχή και σε πολλές περιπτώσεις την υποστήριξη της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, είχαν ανοίξει μέτωπο απ' ενός εναντίον της Βουλγαρίας, διεκδικώντας τη βουλγαρική «Μακεδονία του Πιρίν» κι απ' ετέρου εναντίον της Ελλάδας, διεκδικώντας την ελληνική «Μακεδονία του Αιγαίου». Η αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβίας στέρησε από τους Σκοπιανούς την ομοσπονδιακή αλληλεγγύη, τις «πλάτες» ενός μεγάλου κράτους. Οι ευρύτερες, όμως, γεωπολιτικές ανατροπές, που μεσολάβησαν, διαμόρφωσαν νέα δεδομένα και νέους προσανατολισμούς για την ψευδο-πίγραφη «Μακεδονία». Η προσέγγιση και άτυπη συμμαχία των Σκοπίων με την Άγκυρα την τελευταία δεκαετία, με σαφή ανθελληνική και αντιβουλγαρική αιχμή, διαφοροποιήθηκε αποκλειστικά σ' ό,τι αφορά τις σχέσεις με τη Σόφια. Μετά την καθεστωτική αλλαγή στη Βουλγαρία, τα Σκόπια στράφηκαν προς τη γειτονική χώρα, η οποία ανταποκρίθηκε, σε συνδυασμό με την παράλληλη προσέγγισή της με την Τουρκία.

Στις αρχές Αυγούστου 1991, το τοπικό κοινοβούλιο των Σκοπίων προκήρυξε δημοψήφισμα για την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, που πραγματοποιήθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 1991 κι ήταν, βεβαίως, θετικό. Οι Σκοπιανοί διαβεβαίωναν ότι το δημοψήφισμα δεν ισοδυναμούσε με απόσχιση από την ομοσπονδία, γιατί η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας δεν αποκλείει τη σύμπραξη σε μία μελλοντική συμμαχία κυρίαρχων κρατών, που θα προκύψουν από τη διαλυτική κρίση της Γιουγκοσλαβίας. Το δημοψήφισμα τους ήταν απαραίτητο για να νομιμοποιήσουν την κρατική υπόστασή τους, η οποία δεν εδράζεται ούτε σε εθνικά, ούτε σε ιστορικά δεδομένα.

Στο τοπικό Κοινοβούλιο κυριαρχούν τα ποικιλώνυμα εθνικιστικά στοιχεία, τα οποία βρίσκονται σε μία αναζήτηση συμμαχιών, που θα τους επιτρέψουν να συντηρήσουν το τεχνητό κρατίδιό τους, κατασκευάσμα της πολιτειακής αρχιτεκτονικής, που επέβαλε μεταπολεμικά ο Τίτο. Η πρώτη πολιτική δύναμη του κρατιδίου είναι το φιλοβουλγαρικό κόμμα VMRO.[5] Στον αντίποδα τα δύο αλβανικά κόμματα, που εκπροσωπούν τους 800.000 περίπου Αλβανούς σε σύνολο 2.050.000 κατοίκων. Στην προεδρία βρίσκεται ο Γκλιγκόρφ - υποστηρίζεται από την τοπική γραφειοκρατία - ο οποίος ελίσσεται, προκειμένου να επιτύχει τη σταθεροποίηση και διεθνή αναγνώριση.

Η Σερβία όχι μόνο είναι αντίθετη στην απόσχιση του σκοπιανού κρατιδίου, αλλά και διαθέτει τη στρατιωτική δυνατότητα να το απορροφήσει.[6] Μία προσάρτηση θα έλυνε οριστικά και το δικό μας πρόβλημα, αλλά εάν δεν επιτύχει θα προκαλέσει την άμεση και χωρίς όρους αναγνώριση των Σκοπίων σαν πρώτο βήμα της διεθνούς αντίδρασης. Το Βελιγράδι επιθυμεί την ένταξη του σκοπιανού κρατιδίου σε μία «νίμι Γιουγκοσλαβία».[7] Εάν μίας τέτοιας ένταξης προηγηθεί η διεθνής αναγνώριση του σκοπιανού κρατιδίου, θα πρόκειται για διπλωματική ήττα της Ελλάδας, γιατί παρ' ό,τι θα περιοριζόταν κάπως η διεθνής οντότητα του κρατιδίου, αλλά από την άλλη τα Σκόπια θα εξασφάλιζαν κάποια υποστήριξη της νέας «νίμι Γιουγκοσλαβίας», αν και η Σερβία δεν θα άφηνε μεγάλα περιθώρια για ανθελληνικά παιχνίδια, γιατί θα συνεχίσει να έχει ανάγκη τη συμμαχία με την Ελλάδα. Αποδεκτή λύση θα ήταν η ένταξη του σκοπιανού κρατιδίου σε μία υπό σερβική ηγεμονία σφικτή ομοσπονδία. Οι Σκοπιανοί προς το παρόν αρνούνται την έντα-

ξή τους, αλλά το θέμα παραμένει ανοικτό. Επιδίδονται σε μία απεγνωσμένη προσπάθεια ανεύρεσης διεθνών ερεισμάτων, αποσκοπώντας στην εξισορρόπηση της σερβικής πίεσης. Το αντισερβικό κλίμα που επικρατεί στις περισσότερες κοινοτικές πρωτεύουσες, λόγω της Κροατίας, τους εξασφαλίζει εξ αντιδιαστολής - κι όχι μόνο - ένα θετικό κλίμα, ενώ δεδομένη θεωρείται η υποστήριξη της Σόφιας και της Άγκυρας.

Στο πλαίσιο της πολιτικής του για διεθνή αναγνώριση ο Γκλιγκόρφ έκανε σειρά φραστικών ανοιγμάτων και προς την Ελλάδα (Φθινόπωρο 1991). Δήλωσε ότι οι κάτοικοι της «Μακεδονίας» δεν είναι απόγονοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου, αλλά Σλάβοι στην καταγωγή, όπως επίσης ότι τα Σκόπια δεν έχουν εδαφικές διεκδικήσεις εναντίον της χώρας μας. Η μεσολαβητική αποστολή του μουσουλμάνου προέδρου της Βοσνίας Ιζετμπέκοβιτς στην Αθήνα (Νοέμβριος 1991) ήταν η συνέχεια εκείνου του ανοίγματος. Ο πρόεδρος της Βοσνίας μετέφερε στην ελληνική κυβέρνηση διαβεβαιώσεις ότι τα Σκόπια όχι μόνο δεν τρέφουν εδαφικές διεκδικήσεις, αλλά και ούτε θέτουν θέμα «μακεδονικής μειονότητας» στη χώρα μας. Προσέθεσε, μάλιστα, ότι είναι έτοιμα να υπογράψουν και σχετικό έγγραφο με την Ελλάδα.

Τα πράγματα, όμως, απεδείχθησαν περισσότερο πολύπλοκα, όταν το σκοπιανό κοινοβούλιο, «πριν ο αλέκτωρ λαλήσει τρις», ψήφισε διάταξη του Συντάγματος, το οποίο ακύρωνε τη δήλωση Γκλιγκόρφ. Το ίδιο συνέβη αμέσως μετά τις δηλώσεις Ιζετμπέκοβιτς. Τα Σκόπια διέψευσαν ότι ανέλαβαν τέτοιες δεσμεύσεις. Το κείμενο του Συντάγματος άφηνε σαφώς ανοικτό το ενδεχόμενο ακόμα και εδαφικής επέκτασης του κρατιδίου.[8] Σε άλλο σημείο του το Σύνταγμα έθετε ευθέως θέμα μειονοτικών διεκδικήσεων.[9] Η μόνη αντίδραση προήλθε από την ισχυρότατη αλβανική μειονότητα του κρατιδίου, η οποία αρνήθηκε να αποδεχθεί ότι το υπό ίδρυση κράτος θα είναι κράτος των «Μακεδόνων».[10]

Η εγγενής αστάθεια του σκοπιανού κρατιδίου παροξύνεται από την ετερογενή εθνολογική σύνθεσή του.[11] Η αλβανική κοινότητα, που ανέρχεται σχεδόν σε 40% περίπου του πληθυσμού, αποτελεί μία βόμβα στα θεμέλια του κρατιδίου, αφ' ενός γιατί αυξάνεται πληθυσμιακά πολύ περισσότερο από τις άλλες εθνότητες κι αφ' ετέρου γιατί ήδη αναπτύσσονται αλυτρωτικές τάσεις, σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου. Για τις 11 Ιανουαρίου 1992 οι Αλβανοί έχουν προγραμματίσει δημοψήφισμα μόνο της δικής τους κοινότητας με ερώτημα την πολιτική και εδαφική αυτονομία. Είναι προφανές πως το αποτέλεσμα θα είναι θετικό, όπως είναι επίσης προφανές πως το αίτημα για αυτονομία αποτελεί το πρώτο βήμα προς την απόσχιση.

Η στροφή της Βουλγαρίας

Η ανατροπή των παραδοσιακών προσανατολισμών της Σόφιας αποτυπώθηκε το Φεβρουάριο 1991. Το βουλγαρικό υπουργείο Εξωτερικών ανακοίνωσε ότι σε περίπτωση διάλυσης της Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας, θα αναγνωρίσει το ομόσπονδο κρατίδιο των Σκοπίων σαν ανεξάρτητο κράτος. Η πρωτοβουλία αυτή απετέλεσε βαρυσήμαντη στροφή στη βουλγαρική εξωτερική πολιτική, γιατί ουσιαστικά σηματοδοτεί την επάνοδο στην πολιτική του μεσοπολέμου και πιο συγκεκριμένα στη διεκδίκηση των «Σλαβομακεδόνων», με το επιχείρημα ότι αποτελούν τμήμα του βουλγαρικού έθνους. Γι' αυτό και στην ανακοίνωση αυτή γίνεται λόγος για την αναγνώριση της κρατικής οντότητας της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας», αλλά όχι του «μακεδονικού έθνους», που δεν αναγνωρίζει η Σόφια.

Η Βουλγαρία αρχικά προσπάθησε να αμβλύνει τη σημασία αυτής της ανακοίνωσης και

να διασκεδάσει τις ανησυχίες της Αθήνας, αλλά ο κύβος είχε ριφθεί. Από το δεύτερο εξάμηνο του 1990 ήταν εξώφθαλμη η τάση των νέων ιθυνόντων της Σόφιας κι ιδιαιτέρως της δεξιάς « Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων» να υποχωρούν ατάκτως στις πιέσεις της Άγκυρας, ανεχόμενοι την συνεχώς διευρυνόμενη τουρκική οικονομική και πολιτική διείσδυση, ενώ την ίδια στιγμή επιδιώκουν τη δορυφοροποίηση των Σκοπίων. Η αναβίωση του βουλγαρικού «μεγαλοϊδεατισμού», σε συνδυασμό με την αναζήτηση προστασίας εκ μέρους των Σκοπίων, ήταν οι λόγοι που επανέφεραν στην επικαιρότητα τη θεωρία για τη βουλγαρική καταγωγή των κατοίκων της ψευδώνυμης «Μακεδονίας». Τον Αύγουστο 1991, ο Βούλγαρος πρόεδρος Ζέλεφ επανέλαβε ότι η χώρα του είναι έτοιμη να αναγνωρίσει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης και ανεξαρτησίας της ομόσπονδης Δημοκρατίας των Σκοπίων, προσθέτοντας ότι το Βελιγράδι δεν πρέπει να καθορίσει την εθνική αυτοδιάθεση Βουλγάρων! Την ίδια εποχή είχαν δημοσιευθεί πληροφορίες ότι ένας Βούλγαρος κι ένας Σκοπιανός αξιωματούχος συζήτησαν στη Βιέννη, ακόμα και το ενδεχόμενο της ομοσπονδίας. Μία τέτοια προοπτική προσκρούει σε τεράστιες δυσκολίες, γιατί εκτός του ότι συναντά αντιστάσεις εκ μέρους σκοπιανών πολιτικών δυνάμεων, σημαίνει κι αλλαγή εξωτερικών συνόρων, ανατροπή ισορροπιών κι ανεξέλεγκτες αντιδράσεις καταρχήν της Σερβίας.

Οι Σέρβοι δεν είναι διατεθειμένοι να αποδεχθούν την απόσχιση ενός τμήματος της χώρας τους, στο όνομα της αυτοδιάθεσης ενός τεχνητού ομόσπονδου κρατιδίου, το οποίο κατοικείται από ένα συνονθύλευμα εθνοτήτων. Το πρόβλημα, ωστόσο, που αντιμετωπίζει η Βουλγαρία δεν είναι απλό. Οι φιλοδοξίες της να δορυφοροποιήσει και αργότερα να ενσωματώσει τα Σκόπια, την φέρνει σε ρήξη με τη Σερβία και σε αντίθεση με την Ελλάδα, αλλά διευκολύνει την τουρκοβουλγαρική προσέγγιση, που προωθεί με ζήλο η Ουάσιγκτων.

Ο άξονας Αθήνας-Σόφιας, που είχε οικοδομηθεί στη βάση της αντιμετώπισης πρωτίστως του τουρκικού επεκτατισμού και κατά δεύτερο λόγο στη βάση της κοινής θέσης έναντι των Σκοπίων, γρήγορα άρχισε να παραπαίει, με κατάληξη το θρυμματισμό του, αφού η νέα δεξιά κυβέρνηση της Σόφιας τον απεκήρυξε και δημοσίως. Το νέο βουλγαρικό καθεστώς έκανε σημαντικές υποχωρήσεις έναντι της Τουρκίας. Όχι απλώς σταμάτησε ο εκβουλγαρισμός των Μουσουλμάνων, αλλά και με επίσημες δηλώσεις αναγνωρίστηκαν σαν «τουρκική μειονότητα». Η Βουλγαρία θα έπρεπε να ανησυχεί σοβαρά από τη μεγάλη τουρκική πολιτική και οικονομική διείσδυση. Η απομάκρυνση της Σόφιας από την Αθήνα μοιραία την καθιστά ευάλωτη στις επεκτατικές πιέσεις και απαιτήσεις της Άγκυρας. Γι' αυτό το Σοσιαλιστικό Κόμμα, αλλά κι ένα τμήμα της Δεξιάς στη Βουλγαρία όχι μόνο καταγγέλλουν ως επικίνδυνο τυχοδιωκτισμό τις σχετικές κινήσεις της κυβέρνησής τους, αλλά κι εκδηλώνουν ανοικτά την προτίμησή τους σε μία συμμαχία με την Ελλάδα.

Σταθμός στη διαδικασία γεωπολιτικής «παράδοσης» της Βουλγαρίας στην Τουρκία ήταν οι εκλογές του Οκτωβρίου 1991 και ο σχηματισμός δεξιάς κυβέρνησης με την κοινοβουλευτική στήριξη του εξαρτημένου από την Άγκυρα μειονοτικού κόμματος των Μουσουλμάνων, το οποίο ανεδείχθη σε ρυθμιστή.[12] Η Τουρκία επέτυχε όχι μόνο να διεισδύσει στη Βουλγαρία, αλλά και να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις για τη συσπείρωση και τον πολιτικό έλεγχο της εκεί πολυπληθούς μουσουλμανικής μειονότητας. Παράλληλα, οργάνωσε την πολιτική παρέμβασή της - όπως επιχειρεί να κάνει και στη Θράκη - έχοντας την πλήρη υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες σήμερα ελέγχουν σχεδόν απολύτως τη βουλγαρική Δεξιά και κατ' επέκταση τη χώρα. Η αμερικανική επιρροή στη Βουλγαρία έχει προσλάβει τεράστιες διαστάσεις κι έχει ασκηθεί για να

διευκολύνει την τουρκική διείσδυση.[13]

Η κυβέρνηση της Ν.Δ., παρά τη μεγάλη βοήθεια που έδωσε στη βουλγαρική Δεξιά τα δύο τελευταία χρόνια, διαπιστώνει με αυξανόμενη ανησυχία ότι η Σόφια αποκλίνει συνεχώς από τη γραμμή που χάραξαν τη δεκαετία του '70 οι Καραμανλής και Ζίβκωφ. Το Σεπτέμβριο 1991, η Σόφια, πιεζόμενη από την Ουάσιγκτων, τη Βόννη και τη Ρώμη, торπίλισε την τελευταία στιγμή την τετραμερή βαλκανική διάσκεψη της Αθήνας. Ο Βούλγαρος πρόεδρος Ζέλεφ είναι ο κινητήριος μοχλός της αλλαγής που πραγματοποιείται στα πάγια δόγματα της βουλγαρικής εξωτερικής πολιτικής. Ακολουθώντας τις αμερικανικές συμβουλές πιστεύουν ότι η πολιτική μη αντίστασης στην τουρκική διείσδυση θα τους απαλλάξει από τα αμυντικά βάρη και θα ανταμειφθεί αφ' ενός με οικονομική βοήθεια κι αφ' ετέρου με επιρροή αν όχι προσάρτηση του σκοπιανού κρατιδίου.

Είναι προφανές ότι ο νέος προσανατολισμός της Σόφιας βλάπτει διπλά την Ελλάδα, δεδομένου ότι αφ' ενός θρυμματίζει τον παραδοσιακό άξονα Αθήνας-Σόφιας, που αποτελούσε ανάχωμα στον τουρκικό επεκτατισμό κι αφ' ετέρου διαμορφώνει τον εχθρικό προς τα ελληνικά συμφέροντα άξονα Σόφιας-Σκοπίων. Η υπογραφή του ελληνοβουλγαρικού συμφώνου φιλίας αποτελεί περισσότερο μία κίνηση ομαλής προσγείωσης στη δυσμενή για εμάς νέα πραγματικότητα, παρά μία αποκατάσταση της σύμπλευσης των δύο χωρών. Αυτό κατέστη σαφές το Δεκέμβριο 1991 με τις επισκέψεις στη χώρα μας των υπουργών Άμυνας Λούντσεφ κι Εξωτερικών Γκάνεφ, οι οποίοι δεν άφησαν περιθώρια για αυταπάτες σ' ό,τι αφορά τον ποιοτικό χαρακτήρα της αναθεώρησης που υπέστη η εξωτερική πολιτική της Σόφιας.

Το ερώτημα είναι κατά πόσο υπάρχουν οι αντικειμενικές προϋποθέσεις για να επιβιώσει μακροπροθέσμως η βουλγαροτουρκική προσέγγιση. Δεδομένων των επεκτατικών βλέψεων της Άγκυρας, που αυτή τη στιγμή καλύπτονται πίσω από τους κλάδους ελαίας, είναι πολύ πιθανό να εκδηλωθούν σοβαρές αντιδράσεις, όταν η Τουρκία θα κάνει χρήση των δυνατοτήτων της και η Βουλγαρία θα έχει σταθεί στα πόδια της. Σωστά η Αθήνα διατηρεί ανοικτούς τους διαύλους συνεννόησης, αποφεύγοντας να κόψει τις γέφυρες. Σε μία επόμενη περίοδο, όταν θα έλθει η ώρα της πραγματικής δοκιμασίας, η δύναμη των εθνικών συμφερόντων σ' ό,τι αφορά την τουρκική πίεση, έχει τις προϋποθέσεις να επιβληθεί στους ανερχόμενους προσανατολισμούς της άπειρης και έντονα επηρεασμένης από μετέωρα ιδεολογήματα βουλγαρικής ηγεσίας. Δεν πρέπει, ωστόσο, διόλου να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο ο βουλγαρικός «μεγαλοϊδεατισμός» να στραφεί κι εναντίον της χώρας μας, σηκώνοντας αυτός τη σημαία του «Μακεδονικού» κι αναβιώνοντας τις βλέψεις για έξοδο στο Αιγαίο.

Η τουρκική διείσδυση στα Βαλκάνια

Όσοι στις αρχές Δεκεμβρίου 1991 γέλασαν ειρωνικά όταν άκουσαν τον Οζάλ να δηλώνει πως η Τουρκία έχει τη δυνατότητα να αντιστρέψει την πορεία συρρίκνωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που άρχισε πριν μερικούς αιώνες προ των πυλών της Βιέννης, καλά θα κάνουν να το ξανασκεφθούν. Τα ερείσματα της Άγκυρας στα Βαλκάνια, στα οποία ανεφέρθη ευθέως ο Τούρκος πρόεδρος, είναι μία πραγματικότητα, που εγκυμονεί κρίσιμους κινδύνους για την ίδια την εθνική μας ασφάλεια. Η ριζική ανατροπή των γεωπολιτικών δεδομένων με το σαρωτικό κύμα, που έπληξε την Ανατολική Ευρώπη, απεγκλώβισε το δυναμικό τόσο της δημοκρατίας, όσο και του εθνικισμού, καταργώντας

τα δεσμευτικά πλαίσια και τις ασφαλιστικές δεικλίδες. Η 'Αγκυρα έχει κάθε λόγο να είναι ικανοποιημένη απ' αυτές τις εξελίξεις, αφού της διανοίγονται μεγάλα περιθώρια παρεμβάσεων στα Βαλκάνια, για τα οποία είχε ήδη προετοιμασθεί. 'Ηδη, εκμεταλλεύομενη τις μουσουλμανικές νησίδες, προωθεί τη συγκρότηση μουσουλμανικών κομμάτων, μέσα στο ρευστό πολιτικό περιβάλλον. Το σενάριο εφαρμόστηκε στη Βουλγαρία κι επαναλαμβάνεται με το Σαδίκ στη Θράκη, ενώ οι δεσμοί με τα Σκόπια και τη Βοσνία ενισχύονται συνεχώς.

'Όλα αυτά, όπως έδειξε η αιφνιδιαστική επίσκεψη του Αλβανού προέδρου στην 'Αγκυρα (Οκτώβριος 1991), εκτός του ότι μετατρέπουν την Τουρκία σε παράγοντα των βαλκανικών ισορροπιών, ολοκληρώνουν και την περικύκλωση της χώρας μας.[14] Η τουρκική πολιτική έναντι της Αλβανίας είναι διπλή: Ενισχύει τους δεσμούς της με τα Τίρανα, προσφέροντάς τους υποστήριξη στη διαμάχη με τη Σερβία για το Κοσσυφοπέδιο. Η προσέγγιση με τα Τίρανα έχει, όμως, κι ανθελληνική διάσταση, αφού στο πλαίσιο της πολιτικής της να «πουλάει προστασία» προβάλλει το επιχείρημα πως η πίεσή της προς την Αθήνα εξουδετερώνει ενδεχόμενη ελληνική πίεση προς την Αλβανία. Ακριβώς το ίδιο κάνει αυτή την περίοδο με τα Σκόπια.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 επεδίωξε τον προσεταιρισμό της Γιουγκοσλαβίας. Σημαντικό βήμα ήταν απ' ενός η επίσκεψη του τότε Τούρκου προέδρου Εβρέν σε Βελιγράδι και Σκόπια το 1983, κι απ' ετέρου η ανταποδοτική επίσκεψη του τότε Γιουγκοσλάβου προέδρου Τζουράνοβιτς στην 'Αγκυρα (Οκτώβριος 1984). Η τουρκική πλευρά υποστήριξε ζωηρά τους ισχυρισμούς περί των δικαιωμάτων της «μακεδονικής μειονότητας» σε Βουλγαρία και Ελλάδα και σε μικρότερο βαθμό η Γιουγκοσλαβία τους ισχυρισμούς περί καταπίεσης της τουρκικής μειονότητας στη Βουλγαρία και πιο διακριτικά τους αντίστοιχους ισχυρισμούς για τη Δυτική Θράκη. Τα δημοσιεύματα του γιουγκοσλαβικού και τουρκικού Τύπου ήταν αποκαλυπτικά της σύμπλευσης των δύο χωρών και της αλληλοϋποστήριξης στο πεδίο του «μειονοτικού επεκτατισμού». Η υποστήριξη των Σκοπίων στις επιθέσεις τους εναντίον της Ελλάδας, αποσκοπούσε στη συντήρηση ενός μετώπου στα βόρεια σύνορά μας, το οποίο εκ των πραγμάτων αποδυναμώνει τη χώρα μας και μ' αυτόν τον τρόπο διευκολύνει τις τουρκικές επεκτατικές βλέψεις.

Η 'Αγκυρα ποτέ δεν χειραφετήθηκε από το «αυτοκρατορικό σύνδρομο». Διανοούμενοι και πολιτικές κινήσεις καλλιέργησαν το όραμα της «μεγάλης Τουρκίας». 'Αλλοτε διακριτικά κι άλλοτε ανοικτά, όλα αυτά τα χρόνια επιχειρούσε να επανασυνδέσει και να ενεργοποιήσει τους δεσμούς της με τους τουρκοφώνους πληθυσμούς, οι οποίοι, μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ενσωματώθηκαν στα διάφορα εθνικά κράτη. Στόχος της η διαμόρφωση τουρκικής εθνικής συνείδησης και όπου ήταν δυνατόν η ανάπτυξη αλυτρωτικών τάσεων.[15]

Η παρουσία και δραστηριότητα της υπό τον Οζάλ τουρκικής αντιπροσωπείας στην τελευταία Ισλαμική Διάσκεψη κορυφής στη Σενεγάλη (Δεκέμβριος 1991) ήταν αποκαλυπτική της πολιτικής της να παίζει το ρόλο του «πατέρα-προστάτη» των μουσουλμανικών μειονοτήτων της Βαλκανικής.[16] Στις αρχές Ιουλίου 1991, η 'Αγκυρα εδέχθη τον Γκλιγκόρωφ σαν αρχηγό κράτους. Ο τότε Τούρκος υπουργός Εξωτερικών Γκιράι διαβεβαίωσε τον ηγέτη των Σκοπίων ότι εάν διαλυθεί η Γιουγκοσλαβία, η 'Αγκυρα «θα προασπίσει την ασφάλεια και την ακεραιότητα της Δημοκρατίας της Μακεδονίας και θα παράσχει βοήθεια για την αντιμετώπιση οιασδήποτε απειλής που θα εκδηλωθεί σε βάρος της». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Τουρκία θα είναι όχι η πρώτη, αλλά από τις πρώτες χώρες που θα αναγνωρίσουν το σκοπιανό κρατίδιο. Ο Γκλιγκόρωφ [17] όχι μόνο αποδέχθηκε την

υπαρξη τουρκικής μειονότητας στο σκοπιανό κρατίδιο, αλλά υποσχέθηκε ότι αυτή θα εκπροσωπηθεί και σε επίπεδο υπουργών. Τις ίδιες ημέρες και στην ίδια εφημερίδα, ο Ιζετμπέκοβιτς δήλωσε ότι εάν η Βοσνία δεχθεί επίθεση από τη Σερβία, θα ζητήσει βοήθεια από φιλικές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Τουρκία.

Το πλέγμα των δυτικών παρεμβάσεων

Από την έναρξη της κρίσης στη Γιουγκοσλαβία, τον πρώτο ρόλο από το χώρο των εξωτερικών παραγόντων ανέλαβε η ΕΟΚ, με διακηρυγμένο στόχο να συμβάλει στη διατήρηση της ενότητας της ομοσπονδίας. Από νωρίς διεφάνη η προσπάθεια της Γερμανίας και στη συνέχεια της Ιταλίας να μετεξελιξεί την κοινοτική πολιτική, προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της Σλοβενίας και της Κροατίας. Ειδικά η Ρώμη έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για το νότο, για την Αλβανία και τα Σκόπια. Η Γαλλία, που τασσόταν υπέρ της ενότητας, ανησυχούσε από την εμφανή πρόθεση της Βόννης για δημιουργία σφαίρας επιρροής στην Κεντρική Ευρώπη, αλλά την πολιτική της επικαθόρισε η προσπάθεια να δεσμεύσει τη Γερμανία εντός του κοινοτικού πλαισίου, γεγονός που την υποχρέωσε όλο αυτό το διάστημα να ελίσσεται, υποχωρώντας στις γερμανικές πιέσεις. Το Λονδίνο ανησυχεί έντονα για την αύξηση της δύναμης και την επέκταση της επιρροής των Γερμανών, αλλά δεν θεωρεί το πρόβλημα πρώτης προτεραιότητας, ούτε συμερίζεται τις ελληνικές θέσεις για τα Σκόπια.

Η πολιτική παρέμβαση της κοινοτικής «τρόικας» και η ενεργοποίηση του μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων της ΔΑΣΕ ήταν μία σοβαρή πολιτική και οικονομική πίεση, που αποσκοπούσε στο να αναχαιτίσει τη θερμή εξέλιξη της σύγκρουσης. Η Σλοβενία και η Κροατία, παρά την επιμονή τους για ανεξαρτησία, δεν έχουν τις προϋποθέσεις να επιβιώσουν χωρίς τη δυτική οικονομική και πολιτική υποστήριξη. Οι διαπραγματεύσεις που διεξήχθησαν τον Ιούνιο 1991 αποσκοπούσαν στην εξεύρεση ενός συμβιβασμού, που θα προέβλεπε αφ' ενός το πάγωμα της ανακήρυξης ανεξαρτησίας κι αφ' ετέρου τη διαπραγμάτευση του νέου συνταγματικού πλαισίου της Γιουγκοσλαβίας, το οποίο, λόγω του συνομοσπονδιακού χαρακτήρα του, θα άνοιγε και το δρόμο για τη σύναψη των συμμαχιών και τη διαμόρφωση των σφαιρών επιρροής.

Το ρήγμα που υπέστη η ενότητα της Γιουγκοσλαβίας μετά την έναρξη των πολεμικών συγκρούσεων ήταν βαθύ. Η παρέμβαση τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών, όσο και της ΕΟΚ ουσιαστικά δεν αποσκοπούσαν στο να επαναφέρουν το κλινικά νεκρό πια ομοσπονδιακό καθεστώς, αλλά να αποτρέψουν μία αιματηρή λύση, διευκολύνοντας την ομαλή σταδιακή μετάβαση στη νέα πραγματικότητα. Η κοινή παρέμβαση της Δύσης εκείνες τις ημέρες είχε τακτικό χαρακτήρα, που μόλις απέκρυπτε τα αποκλίνοντα συμφέροντα. Όταν η κλιμάκωση του πολέμου την οδήγησε σε ναυάγιο, οι αποκλίνουσες στρατηγικές επιδιώξεις βγήκαν στην επιφάνεια.

Αρχικά, οι ΗΠΑ τήρησαν μία στάση αναμονής, αφήνοντας την ΕΟΚ να «σπάσει τα μούτρα της». Άλλωστε και η δική τους πολιτική για την περιοχή ήταν μάλλον αδιαμόρφωτη. Από τη μία πλευρά τάσσονται υπέρ της αρχής της αυτοδιάθεσης, ευνοώντας τον κατακερματισμό, αλλά από την άλλη άρχισαν να ανησυχούν για την προώθηση των γερμανικών θέσεων. Επισήμως, οι ΗΠΑ υποστήριζαν την ενότητα της Γιουγκοσλαβίας, αλλά ταυτοχρόνως ήταν ευκρινής η αρνητική στάση τους έναντι της Σερβίας και του ανεξέλεγκτου «κομμουνιστή Μιλόσεβιτς».[18]

Στις 2 Δεκεμβρίου 1991 το Συμβούλιο υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ επέβαλε κυρώσεις μόνο εναντίον της Σερβίας και των συμμάχων της. Η δημόσια αντίθεση της Ουάσιγκτων στον επιλεκτικό χαρακτήρα των κυρώσεων κατέστησε εμφανή όχι μόνο την αντίθεσή της στην κοινοτική πολιτική, που εξώθησε την Κοινότητα σ' αυτή την απόφαση, αλλά και τη θέση της ότι η Γιουγκοσλαβία δεν αποτελεί προνομιακό χώρο για τη Βόννη. Η αμερικανική θέση, ωστόσο, δεν πτόησε τη Γερμανία, η οποία συνέχισε να ασκεί τις πιέσεις της στους κόλπους της ΕΟΚ, με αποκορύφωμα τη νέα απόφαση των υπουργών Εξωτερικών (17 Δεκεμβρίου 1992), που άνοιξε το δρόμο στην αναγνώριση της Κροατίας και της Σλοβενίας. Λίγες ημέρες αργότερα, ο Γερμανός πρόεδρος Βαϊτσέκερ, με επιστολή του, ανακοίνωσε την πρόθεση της χώρας του να αναγνωρίσει τα δύο κρατίδια.[19]

Η εύνοια της Ουάσιγκτων προς τα Σκόπια απορρέει από τις επιλογές της στο χώρο της νότιας Βαλκανικής. Ειδικότερα, από την πρόθεσή της να διευρύνει την παραδοσιακή νατοϊκή «ενότητα» Ελλάδας-Τουρκίας, ενσωματώνοντας τη Βουλγαρία, το σκοπιανό κρατίδιο και την Αλβανία σε μία γεωπολιτική ζώνη με περισσότερο μεσογειακά και λιγότερο με ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά και βεβαίως υπό αμερικανική κηδεμονία. Η εύνοια αυτή εκφράστηκε με βαρύνοντα τρόπο στην προειδοποίηση των ΗΠΑ προς τη Σερβία να μην απειλήσει την εδαφική ακεραιότητα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και των Σκοπίων (τέλη Δεκεμβρίου 1991). Η αμερικανική αυτή παρέμβαση[20] εντάσσεται στη ρητορική περί αποτροπής μίας τέτοιας εξέλιξης, αλλά εκ των πραγμάτων λειτουργεί υπέρ των ομοσπόνδων κρατιδίων που προσπαθούν να αποσχιστούν.

Οι ΗΠΑ ανακαλύπτουν σλαβομακεδονική μειονότητα στην Ελλάδα!

Πριν προλάβουν να καταλαγιάσουν οι πανηγυρισμοί της κυβέρνησης Μητσοτάκη για τη δήλωση του προέδρου Μπους ότι εγγυάται την ασφάλεια και την ευημερία μας (αρχές 1991), έπεσε η «κεραμίδα» της έκθεσης του Σταίιτ Ντηπάρτμεντ για το 1990. Η έκθεση (Φεβρουάριος 1991) αιφνιδίασε την Αθήνα όχι μόνο γιατί θρυμμάτισε το παιχνίδι των εντυπώσεων στο εσωτερικό που έπαιξε η κυβέρνηση με την επίσκεψη Σαμαρά στις ΗΠΑ, αλλά και γιατί αντιπροσωπεύει μία επώδυνη κλιμάκωση των μειονοτικών πιέσεων. Η περιβόητη πια αυτή έκθεση δεν εμφανίζει την Ελλάδα απλώς να καταπιέζει τη μουσουλμανική μειονότητα στη Δυτική Θράκη, αλλά και ουσιαστικά να την μετατρέπει από θρησκευτική σε τουρκική εθνική μειονότητα. Επιπλέον, κάνει για πρώτη φορά αναφορά σε «σλαβομακεδονική μειονότητα», ανοίγοντας ένα νέο μέτωπο.[21]

Άγνωστο παραμένει μέχρι τι θα περιλαμβάνεται στη νέα έκθεση του Σταίιτ Ντηπάρτμεντ (Φεβρουάριος 1992). Το Νοέμβριο 1991, ο αξιωματούχος του Σταίιτ Ντηπάρτμεντ Χάμιλτον και Αμερικανοί διπλωμάτες όχι μόνο επισκέφθηκαν τη Μακεδονία προς ανεύρεση σλαβομακεδονικής μειονότητας, αλλά και είχαν συναντήσεις με γνωστούς πράκτορες των Σκοπίων που δρουν στην περιοχή. Από την άλλη πλευρά, όμως, η ελληνική πλευρά έχει ασκήσει με στοιχεία πίεση στους ισχυρισμούς των Σκοπιανών, περιορίζοντας τα περιθώρια των υπηρεσιακών παραγόντων.

Η έγερση του προβλήματος επανέφερε στο προσκήνιο το θέμα των δίγλωσσων της Μακεδονίας και του τρόπου που το ελληνικό κράτος τους αντιμετωπίζει. Η αποτυχία μας στον τρόπο που χειρισθήκαμε το πρόβλημα της μουσουλμανικής μειονότητας θα έπρεπε να μας έχει κάνει σοφότερους. Η πρακτική της «ψιλοκαταπίεσης» στη Θράκη μπορεί να έδωσε την ευκαιρία σε μία τοπική «μαφία» να πλουτίσει, εκμεταλλευόμενη αφ' ενός τις

εθνικές ευαισθησίες κι αφ' ετέρου τα καθημερινά προβλήματα της μειονότητας, αλλά έβλαψε καίρια τα εθνικά μας συμφέροντα, εξωθώντας πολλούς μουσουλμάνους συμπολίτες μας στην «αγκαλιά» της Τουρκίας.

Το πάθημα θα έπρεπε να έχει γίνει μάθημα, ιδιαίτερα σήμερα, που οι ΗΠΑ υιοθετούν όχι μόνο τους ισχυρισμούς της Άγκυρας, αλλά και τους αντίστοιχους των Σκοπίων. Λόγω εξηρηγμένων αντανάκλαστικών των κρατικών οργάνων και των «επαγγελματιών της εθνικοφροσύνης» η ίδια νοοτροπία συντηρεί εδώ και δεκαετίες ένα πρόβλημα με τους δίγλωσσους της Δυτικής Μακεδονίας. Η κατάσταση που διαμορφώνεται δεν αφήνει περιθώρια για ψευδαισθήσεις και «στρουθοκαμηλισμούς». Τι, όμως, πραγματικά συμβαίνει στη Δυτική Μακεδονία; Πόσο δικαιολογημένες είναι οι ανησυχίες, που συναντά κανείς στους πολιτικούς και διπλωματικούς διαδρόμους της Αθήνας; Πόσο εθνικά συμφέρουσα είναι η σύγχυση που δημιουργούν διοχετευμένα δημοσιεύματα περί αυτονομιστικών κινήσεων, τη στιγμή που το επίσημο κράτος τηρεί εύγλωττη σιωπή, ή περιορίζεται σε τυπικές καθησυχαστικές δηλώσεις;

Είναι ιστορικά βεβαιωμένο ότι στο χώρο της ελληνικής Μακεδονίας ζούσε ένας σημαντικός αριθμός σλαβοφώνων, κυρίως λόγω των μεγάλων μετακινήσεων πληθυσμών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής. Η διαμάχη μεταξύ Βουλγαρίας και Ελλάδος, που άρχισε το 1870 και κορυφώθηκε στον τετραετή Μακεδονικό Αγώνα, αντανάκλούσε την προσπάθεια των δύο χωρών να προσεταιριστούν αυτούς τους πληθυσμούς, η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων είχε ασαφή εθνική συνείδηση. Μερικά χρόνια μετά τους βαλκανικούς πολέμους, με τη συμφωνία Αθήνας-Σόφιας για την εθελουσία ανταλλαγή πληθυσμών, 55.000 βουλγαρικής συνείδησης άτομα εγκατέλειψαν την ελληνική Μακεδονία, ολοκληρώνοντας ένα κύμα μετακίνησης προς τη Βουλγαρία. Κυρίως λόγω των διπλωματικών πιέσεων και διεκδικήσεων της Σόφιας, όσοι παρέμειναν στην ελληνική επικράτεια, αντιμετωπίστηκαν ως εθνικά ύποπτοι, με αποκορύφωμα τις διώξεις που υπέστησαν από τη δικτατορία του Μεταξά. Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η συσπείρωσή τους, γεγονός που συντήρησε την ιδιαιτερότητά τους και κατά τη διάρκεια της κατοχής τροφοδότησε αυτονομιστικές τάσεις. Ο κύκλος έκλεισε το 1949, όταν ένας μεγάλος αριθμός, που είχε συμμετάσχει στο «Δημοκρατικό Στρατό» απωθήθηκε στη Γιουγκοσλαβία. Εκεί, είτε εθελουσίως, είτε γιατί υποχρεώθηκε, άλλαξε ονόματα κι απέκτησε Γιουγκοσλαβική υπηκοότητα.

Από τότε, «έχει κυλήσει πολύ νερό στο αυλάκι». Τα Σκόπια δεν έπαψαν να προπαγανδίζουν τα περί «μακεδονικής μειονότητας», αλλά με πενιχρά αποτελέσματα. Οι εναπομείναντες δίγλωσσοι, που στη συντριπτική πλειοψηφία τους έχουν ελληνική συνείδηση, συμμετέχουν στους θεσμούς της ελληνικής κοινωνίας, απολαμβάνοντας - παρά τα προβλήματα - ένα κατά πολύ υψηλότερο βιοτικό επίπεδο απ' ό,τι οι κάτοικοι του σκοπιανού κρατιδίου. Η οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη θα είχαν οδηγήσει στην πλήρη οργανική ενσωμάτωσή τους στον εθνικό βίο, εάν δεν φρόντιζε η κρατική καχυποψία και η στάση ορισμένων κρατικών οργάνων να τους υπενθυμίζει ότι είναι αμφισβητούμενης εθνικής συνείδησης πολίτες. Το να τραγουδούν τα τραγούδια τους και να χορεύουν τους χορούς τους παραμένει μέχρι σήμερα μία εθνικά ύποπτη, εάν όχι αντεθνική πράξη! Το παιχνίδι αυτό είχε ως αποτέλεσμα και τη συντήρηση της χρόνιας αντίθεσης μεταξύ «ντόπιων» και Ποντίων.[22]

Είναι αδιανόητο, ψυχολογικά επώδυνο και εθνικά αυτοκαταστροφικό πολίτες αυτής της χώρας, που διακηρύσσουν την ελληνική τους συνείδηση, να βρίσκονται συνεχώς υπό τη δαμόκλειο σπάθη της αμφισβήτησης και σε αρκετές περιπτώσεις της κατηγορίας για

αυτονομιστικές τάσεις. Το αρρωστημένο αυτό κλίμα δεν μπορούσε παρά να δηλητηριάσει την τοπική κοινωνία και να χρωματίσει τις πολιτικές και προσωπικές αντιθέσεις. Δεν είναι λίγες οι φορές που το ανάθεμα «αυτονομιστής» χρησιμοποιείται για την εξουδετέρωση αντιπάλων ή για τον εκτοπισμό ανταγωνιστών.

Η πολιτική του ελληνικού κράτους είναι μία φοβισμένη πολιτική, υπαγορευμένη από το σύνδρομο της αμυντικής περιχαράκωσης. Αυτό δεν αποδεικνύεται μόνο από τον τρόπο που αντιμετωπίζουμε το θνησιγενές κρατίδιο των Σκοπίων. Αποδεικνύεται και από τον τρόπο που αντιμετωπίστηκε και συνεχίζει να αντιμετωπίζεται η ανοικτή πληγή των προσφύγων της δεκαετίας του 1940. Οι ελληνικές αρχές απαγορεύουν την είσοδο στη χώρα μας των δίγλωσσων, που βρέθηκαν από την άλλη πλευρά των συνόρων. Η απορία είναι γιατί δεν ακολουθούμε μία επιθετική πολιτική, που θα μετέθετε το πρόβλημα στην άλλη πλευρά; Όσοι θεωρούν τον εαυτό τους Έλληνες κι επιθυμούν να επαναπατριστούν, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα επαναπόκτησης και του παλαιού τους ονόματος και της ελληνικής υπηκοότητας, υπό τον αυτονόητο, βεβαίως, όρο ότι θα αποκηρύξουν τα επίπλαστα σκοπιανά στοιχεία τους και τους ισχυρισμούς περί «μακεδονικής εθνότητας». Ακόμα κι αυτοί που δεν είναι έτοιμοι να παλιννοστήσουν κι απλώς επιθυμούν να επισκεφθούν τους συγγενείς τους στην Ελλάδα, θα πρέπει να έχουν την ευχέρεια, υπό την προϋπόθεση ότι θα υπογράψουν με το αρχικό ελληνικό τους όνομα ένα έγγραφο, στο οποίο θα δηλώνουν την ελληνικότητά τους.

Δεν απαιτείται ιδιαίτερη ικανότητα για να διαπιστώσει κάποιος τις αρνητικές συνέπειες της φοβισμένης πολιτικής μας. Εκτός του ότι αφήνει στα Σκόπια το πλεονέκτημα του επιτιθέμενου, καλλιεργεί μία μειονοτική ψυχολογία σε πολίτες, που νιώθουν Έλληνες. Μ' αυτόν τον τρόπο αφήνει πεδίο δράσης λαμπρό στους ελάχιστους πράκτορες, οι οποίοι αυτοπροβάλλονται σαν υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συχνά με την ανοχή των ελληνικών υπηρεσιών. Το περίεργο, λοιπόν, δεν είναι η δική τους δράση, αλλά το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των «ντόπιων», παρά τις αμφισβητήσεις, επιμένει να διατρανώνει την ελληνικότητά της.

Η διαμάχη για το όνομα Μακεδονία

Θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι η αναγνώριση ενός κρατιδίου με το όνομα «Μακεδονία» και μάλιστα υπό το κράτος των πιέσεων που μας ασκούνται, ισοδυναμεί με υποθήκευση όχι μόνο ενός τμήματος της ελληνικής ιστορίας, αλλά και της ίδιας της ελληνικότητας της Μακεδονίας. Το αποτέλεσμα δεν θα είναι να κλείσει ο φαύλος κύκλος της συνεχούς προπαγανδιστικής πίεσης και των σχετικών διεκδικήσεων, αλλά η διαιώνισή τους, οδηγώντας την ευρύτερη περιοχή σε μία παρατεταμένη αστάθεια. Κι αυτό, γιατί το κρατίδιο των Σκοπίων, κατασκευάστηκε μετά τον πόλεμο από τον Τίτο, στη βάση μίας κρατικής ιδεολογίας, που από τη φύση της αμφισβητεί την ελληνική ιστορία και την ελληνική ταυτότητα της Μακεδονίας, με αποτέλεσμα να τροφοδοτεί επεκτατικές βλέψεις, που αύριο μπορεί να ενδυθούν άλλο εθνικό μανδύα.

Η πλήρης σημερινή οικονομική, στρατιωτική κι εν μέρει πολιτική αδυναμία των Σκοπίων να ασκήσουν δυναμικές πιέσεις στην Ελλάδα, όχι μόνο δεν δικαιολογεί την οποιαδήποτε ελληνική υποχώρηση, αλλά αποτελεί και τη μοναδική ίσως ευκαιρία για την Ελλάδα να επιβάλει την ιστορικά και πολιτικά δίκαιη επανόρθωση μίας πλαστογραφίας. Αυτό θα πρέπει να αποτελεί και τον όρο για την ειρηνική συμβίωση και την οικονομική

συνεργασία, που αποτελεί και το μόνο ίσως δρόμο επιβίωσης αυτού του κρατιδίου. Η οικονομική εξάρτηση των Σκοπίων από την Ελλάδα είναι μεγάλη, αφού η μόνη πύλη προς το εξωτερικό είναι το λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Η εξάρτηση αυτή θα καταστεί απολύτως καθοριστική, εάν σημειωθεί ρήξη με τη Σερβία. Η άσκηση αποφασιστικής πίεσης στα Σκόπια για να τα πειθαναγκάσει να εγκαταλείψουν το όνομα Μακεδονία είναι κάτι περισσότερο από αναγκαία, παρά το γεγονός ότι πάνω σ' αυτό το όνομα έχει οικοδομηθεί ολόκληρη η εθνική-κρατική ταυτότητα τους, με την οποία επιχειρούν να διαμορφώσουν ένα συνεκτικό δεσμό στο εθνολογικό συνονθύλευμα βουλγαριζόντων Σλάβων, Αλβανών, Ελλήνων, Αθιγγάνων, Οθωμανών και Σέρβων, που αποτελεί τον πληθυσμό του κρατιδίου.

Η ελληνική απαίτηση για αλλαγή ονόματος θεωρείται από εταίρους μας σαν «ανεδαφική». Για την Ουάσιγκτων το θέμα ίσως μοιάζει σαν ιστορική διαμάχη χωρίς πρακτικό περιεχόμενο, αλλά η πραγματικότητα είναι αντίθετη. Είναι βολικό γι' αυτούς να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του ονόματος και της καπήλευσης ενός οργανικού τμήματος της ελληνικής ιστορίας και ταυτότητας σαν απλή ιστορική διαμάχη, όταν για τον γνώστη των βαλκανικών θεμάτων είναι σαφέστατο πως στο θέμα της ονομασίας συμπυκνώνεται μία ολόκληρη αλυτρωτική ιδεολογία με αποσταθεροποιητικές πολιτικές επιπτώσεις.

Εάν υποχωρήσουμε, μακροπροθέσμως θα έχουμε ανοίξει τους ασκούς του Αιόλου. Ένας από τους σημαντικούς λόγους, που έχουμε περιέλθει σ' αυτή τη δυσχερή θέση είναι και η εθνικά καταστροφική ευκολία, που παρακάμπτουμε τα προβλήματα, στο όνομα ενός ανεπαίσχιστου ρεαλισμού, που με μαθηματική ακρίβεια οδηγεί στη διαιώνιση ενός «αγκαθιού» στα βόρεια σύνορά μας. Είναι κοντόθωρη πολιτική να παρακάμπτουμε τις συνέπειες που θα έχει μετά από 10 ή 20 χρόνια η ύπαρξη ενός ανεξάρτητου κράτους με το όνομα «Μακεδονία» για να μην αναφερθούμε στους κινδύνους που συνεπάγονται οι αναδυόμενοι εθνικισμοί των άλλων γειτονικών χωρών.

Το λάθος της Αθήνας ήταν ότι έδωσε τη διπλωματική μάχη εναντίον της αναγνώρισης των Σκοπίων με κύριο όπλο τα ιστορικά επιχειρήματα για την ελληνικότητα του ονόματος Μακεδονία. Η ελληνική θέση θα έπρεπε να στηρίζεται και στα γενικά κριτήρια της ΕΟΚ για τις αναγνώρισεις, που προβλέπουν αφ' ενός ότι θα λαμβάνονται υπ' όψη οι επιπτώσεις μίας αναγνώρισης στα γειτονικά κράτη κι αφ' ετέρου στο σεβασμό των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Η Ελλάδα θα μπορούσε να θέσει ζωτικό θέμα εθνικής ασφαλείας, εστιάζοντας την διαφωνία της για αναγνώριση των Σκοπίων αφ' ενός στις εντός του κρατιδίου εθνικές αντιθέσεις, που το καθιστούν θνησιγενές κι αφ' ετέρου στον σαφή κίνδυνο εμπλοκής τοπικών δυνάμεων κι ανάφλεξης σε περίπτωση αναγνώρισης. Τα επιχειρήματα μόνο επικουρικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν.

Οι παλινδρομήσεις της Αθήνας

Η ελληνική θέση έναντι του σκοπιανού κρατιδίου ήταν πάγια από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του: Η Μακεδονία είναι γεωγραφική κι όχι εθνική έννοια. Αποτελεί, μάλιστα, οργανικό τμήμα της ελληνικής ιστορίας. Η διαδικασία διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας και η προοπτική ανεξαρτητοποίησης του κρατιδίου διαμόρφωσε νέα δεδομένα, ήγειρε εκ των πραγμάτων θέμα υπέρβασης της παραδοσιακής αναχαιτίσης των προπαγανδιστικών πιέσεων, με την έννοια της διαμόρφωσης πολιτικής ενεργού παρέμβασης. Η Αθήνα, αντί εξ αρχής να ασκήσει αποφασιστική πίεση στους Σκοπιανούς για να τους εξαναγκάσει να εγκαταλείψουν το όνομα Μακεδονία, εμφανίστηκε αμφιταλαντευόμενη,

εάν όχι διατεθειμένη να αναγνωρίσει το κρατίδιο, γεγονός που βεβαίως αδυνάτισε τη διαπραγματευτική μας θέση. Και μόνο το γεγονός ότι στην πάγια ελληνική πολιτική εμφανίστηκαν ρωγμές, ενίσχυσε όχι μόνο την αδιαλλαξία των Σκοπίων, αλλά και τις πιέσεις, που μας ασκούν ορισμένοι δυτικοί εταίροι μας στο όνομα του ρεαλισμού.

Μέχρι το βράδυ της 12ης Νοεμβρίου 1991, το στίγμα της ελληνικής πολιτικής έναντι των Σκοπίων αποτυπωνόταν στην ανακοίνωση, που εξέδωσε τον Αύγουστο 1991 ο υπουργός Εξωτερικών Σαμαράς. Σ' εκείνη την ανακοίνωση, αναφερόταν σαφώς ότι η Ελλάδα δεν πρόκειται να αναγνωρίσει κράτος, που οικειοποιείται το ελληνικό όνομα Μακεδονία. Από εκείνη την περίοδο, όμως, δημοσιεύματα, ακριτομύθιες και προβληματισμοί που διατυπώνονται ανεπισήμως, έθεσαν σε αμφισβήτηση την πάγια αυτή θέση της Αθήνας. Σύμφωνα μ' αυτές τις απόψεις, εάν τα Σκόπια εγκαταλείψουν επισήμως κάθε εδαφική και μειονοτική διεκδίκηση εναντίον της χώρας μας, τότε θα είχαμε συμφέρον να αναγνωρίσουμε ένα μικρό κι αδύναμο κράτος, το οποίο εκ των πραγμάτων θα διαμόρφωνε μία σχέση εξάρτησης από την Ελλάδα. Επιπλέον, κατά τις ίδιες απόψεις, η αναγνώριση του σκοπιανού κρατιδίου θα απέτρεπε τη δημιουργία μίας μεγάλης Σερβίας, παρεμβαλλόμενο μεταξύ αυτής και της Ελλάδας.

Ο Μητσοτάκης, όταν κατά τη διάρκεια τηλεοπτικής συνέντευξής του (12/11/91) ερωτήθηκε για το θέμα, δήλωσε ευθέως ότι το θέμα της αναγνώρισης είναι ανοικτό, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρχουν διεκδικήσεις, προσθέτοντας ότι θεωρεί χρήσιμες τις διμερείς επαφές με τα Σκόπια. Ήταν ένας προϊδεασμός για την πρόθεση της Αθήνας να υποχωρήσει στην ασφυκτική πίεση των δυτικών δυνάμεων για έναρξη διαπραγματεύσεων με τα Σκόπια. Σ' ό,τι αφορά το όνομα, άφησε σαφώς να εννοηθεί ότι δεν αποτελεί αδιαπραγμάτευτο όρο. Την επομένη, η κυβέρνηση παλινδρόμησε, δηλώνοντας δια του εκπροσώπου της ότι ισχύει η δήλωση Σαμαρά.[23]

Λίγες ημέρες αργότερα, το θέμα επανήλθε στην επικαιρότητα με τις δηλώσεις του πρωθυπουργού στη Δυτική Μακεδονία. Και πάλι, ο μοναδικός όρος που έθεσε στους Σκοπιανούς ήταν να εγκαταλείψουν εδαφικές διεκδικήσεις σε βάρος της χώρας μας, πράγμα που, βεβαίως, δεν μπορούν να αρνηθούν.[24] Είναι τουλάχιστον ένδειξη εθνικής μειονεξίας να ζητάμε από το παντελώς αδύναμο και θνησιγενές σκοπιανό κρατίδιο να μας διαβεβαιώσει ότι δεν εγείρει θέμα εδαφικών διεκδικήσεων.

Είναι προφανές ότι ο Μητσοτάκης δεν υπέπεσε σε φραστικό ολίσθημα όταν άφησε ανοικτό το θέμα, όταν δήλωνε ότι θεωρεί χρήσιμες τις διμερείς επαφές με τους Σκοπιανούς, όταν χρησιμοποιούσε τον όρο «Μακεδονία των Σκοπίων», όταν, τέλος, απέφυγε να θέσει ως προϋπόθεση το ζήτημα του ονόματος. Είναι σαφές πως η ελληνική πολιτική σ' αυτό το ζήτημα παλινδρομεί, αν και θα πρέπει να θεωρείται σίγουρο ότι σ' αυτό το θέμα θα ασκήσει την επιρροή του και ο Καραμανλής. Οι απόψεις περί αναγνώρισης χωρίς αλλαγή ονόματος αναζωπυρώθηκαν, όταν το φθινόπωρο ο πρόεδρος του σκοπιανού κρατιδίου Γκλιγκόρφω δήλωσε ότι οι κάτοικοι της «Μακεδονίας» δεν είναι απόγονοι των αρχαίων Μακεδόνων, αλλά σλαβικής καταγωγής. Η επίσκεψη του προέδρου της Βοσνίας Ιζετμπέγκοβιτς στην Αθήνα λίγες ημέρες μετά, επιβεβαίωσε ότι έχει αρχίσει κι επισήμως η διπλωματική διεκυστίνδα μεταξύ της Αθήνας και του κρατιδίου.[25]

Η Ελλάδα έχει όλες τις προϋποθέσεις να δορυφοροποιήσει το σκοπιανό κρατίδιο λόγω του συνδυασμού της γεωγραφικής γειτνίασης και της μεγάλης διαφοράς οικονομικού δυναμικού. Με αντικειμενικούς όρους προσεγγίζοντας το πρόβλημα, είναι σαφές ότι τα Σκόπια μόνο συνδεόμενα με την Ελλάδα ή τη Σερβία μπορούν να επιβιώσουν, δεδομένου ότι συντόμως θα υποστούν τη σκληρή δοκιμασία των φυγόκεντρων εθνικιστικών τάσεων

αφ' ενός εκ μέρους των Αλβανών κι αφ' ετέρου εκ μέρους των βουλγαριζόντων Σλάβων. Εάν η χώρα μας ήταν σωστά προετοιμασμένη κι είχε στρατηγική θα μπορούσε να διεισδύσει οικονομικά και να επιβάλει χωρίς «φωνές» και «φοβίες» τους όρους της, προσφέροντας ως αντάλλαγμα μία προνομιακή οικονομική σχέση.

Σήμερα, το μόνο περιθώριο που έχει μείνει είναι η παρέμβαση προς την κατεύθυνση της επιβολής των ελληνικών όρων ή της διάλυσης του σκοπιανού κρατιδίου. Παράλληλα, πρέπει να προωθηθεί η συγκρότηση της διάσπαρτης ελληνικής μειονότητας, με την παροχή κινήτρων σ' όλους όσους διακηρύζουν την ελληνική εθνική ταυτότητά τους. Το πρώτο χαρτί είναι ο σερβικός παράγοντας, ο οποίος προς το παρόν ασκεί πιέσεις για να ρυμουλκήσει τα Σκόπια, αποφεύγοντας ανοικτή επέμβαση. Το δεύτερο χαρτί είναι η ανοικτή υποστήριξη των ήδη εκδηλωθέντων αποσχιστικών τάσεων της αλβανικής κοινότητας. Η Ελλάδα θα πρέπει να καταστήσει σαφές ότι δεν θα διστάσει να ασκήσει και αποτελεσματική στρατιωτική πίεση στο σκοπιανό κρατίδιο, όχι για να αποκτήσει εδάφη, αλλά για να επιβάλει τους όρους της. Μία διπλωματική ήττα μας στο θέμα των Σκοπίων θα ήταν ο μεγαλύτερος εξευτελισμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια, το πολιτικό κόστος του οποίου υπερβαίνει κατά πολύ τη σημασία αυτού καθ' αυτού του προβλήματος.

Οι κοινοτικοί όροι για την αναγνώριση των Σκοπίων

Σταθμός όχι μόνο στη διεγκυστίδα της στάσης μας έναντι των Σκοπίων, αλλά και της πολιτικής μας έναντι του συνολικά γιουγκοσλαβικού προβλήματος ήταν η απόφαση του Συμβουλίου των υπουργών Εξωτερικών της Κοινότητας της 17ης Δεκεμβρίου 1991. Ο Σαμαράς πραγματοποίησε ένα διπλωματικό ελιγμό. Μετά από πολύωρη και ταραχώδη συνεδρίαση, η ελληνική πλευρά, εκμεταλλευόμενη τη γερμανική και ιταλική σπουδή για αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας, επέτυχε να επιβάλει κοινοτικούς όρους προς τα Σκόπια, προκειμένου να προωθηθεί η αναγνώρισή τους. Σύμφωνα με την απόφαση των «δώδεκα», το σκοπιανό ομόσπονδο κρατίδιο πρέπει να υιοθετήσει συνταγματικές και πολιτικές εγγυήσεις, που θα διασφαλίζουν ότι πρώτον, δεν έχει εδαφικές διεκδικήσεις εναντίον της Ελλάδας, δεύτερον, δεν θα διεξάγει εχθρικές προπαγανδιστικές δραστηριότητες εναντίον της Ελλάδας και τρίτον, δεν θα κάνει χρήση ονομασίας, που υπαινίσσεται εδαφικές διεκδικήσεις.

Το τίμημα που πλήρωσε η Αθήνα για να κατοχυρώσει στην κοινοτική απόφαση τις ανωτέρω προϋποθέσεις είναι σημαντικό: εγκατέλειψε την πάγια θέση της για διατήρηση της ενότητας της Γιουγκοσλαβίας. Σταδιακά και υπό την ασφυκτική πίεση του άξονα Βόννης-Ρώμης, η ΕΟΚ εγκατέλειψε την αρχική θέση της περί ενότητας, ανοίγοντας διάπλατα το δρόμο για την αναγνώριση των βορείων ομόσπονδων Δημοκρατιών. Σημαντικός σταθμός σ' αυτή την πορεία, ήταν η απόφαση επίσης του Συμβουλίου των υπουργών Εξωτερικών (2/12/91), μία εβδομάδα πριν τη σύνοδο κορυφής του Μάαστριχτ, με την οποία επεβλήθησαν κυρώσεις μόνο εναντίον της Σερβίας και των συμμάχων της. Τότε, η Ελλάδα είχε κάνει αποχή, προκειμένου να επιτύχει τη συναίνεση της Γερμανίας και της Ιταλίας στο αίτημα για ένταξή μας στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στις ΗΠΑ, ο Μητσοτάκης έκανε μία ωμή δήλωση, που αμφισβητούσε τη δυνατότητα της Κοινότητας, λόγω ανωριμότητας, να διαχειρισθεί το γιουγκοσλαβικό. Αντιθέτως, όχι μόνο εξήρε την πολιτική της Ουάσιγκτων για το

συγκεκριμένο θέμα, όχι μόνο κατέστησε σαφές ότι η Αθήνα ευθυγραμμίζεται απολύτως μαζί της στη θέση εναντίον της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας και της αναγνώρισης των κρατιδίων της, αλλά και ζήτησε την αμερικανική παρέμβαση. Η αλήθεια είναι ότι η ελληνική και η αμερικανική πολιτική εν μέρει συγκλίνουν. Η Ελλάδα επιδιώκει αφ' ενός να μην ανατραπεί το status quo κι αφ' ετέρου να αποτρέψει την αναγνώριση ενός κράτους με το όνομα «Μακεδονία». Τα κίνητρα των Ηνωμένων Πολιτειών είναι διαφορετικά. Δεν επιθυμούν την προώθηση των σχεδίων της Βόννης για δημιουργία μίας γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σφαίρας επιρροής στον κεντροευρωπαϊκό χώρο.

Η πολιτική αυτή της Αθήνας ανετράπη, εξασφαλίζοντας ως αντάλλαγμα τους προαναφερθέντες όρους σ' ό,τι αφορά την αναγνώριση των Σκοπίων. Οι ελληνικές παλινδρομήσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Γερμανίας προκαλούν οπωσδήποτε προβλήματα αξιοπιστίας κι αποδεικνύουν έλλειψη σταθερής στρατηγικής. Με δεδομένη, ωστόσο, αυτή την έλλειψη στρατηγικών επιλογών, ο χειρισμός του Σαμαρά ήταν μία τακτική νίκη. Η υιοθέτηση από τους «δώδεκα» των συγκεκριμένων όρων αποσυνδέει την περίπτωση των Σκοπίων από τις περιπτώσεις της Σλοβενίας και της Κροατίας, για την αναγνώριση του οποίου ασκούν αφόρητες πιέσεις όχι μόνο η Γερμανία και η Ιταλία, αλλά και το Βατικανό, το οποίο επιχειρεί μία επιθετική πολιτική διεύθυνσης σ' όλα τα μέτωπα της Ανατολικής Ευρώπης, μη εξαιρουμένου και του σκοπιανού κρατιδίου.

Αν δεν μεσολαβούσε αυτή η απόφαση, η Βόννη, η Ρώμη και οι σύμμαχοί τους δεν θα περιοριζόνταν μόνο στην αναγνώριση των δύο βορειών ομόσπονδων Δημοκρατιών, αλλά και των υπολοίπων που επιδιώκουν την ανεξαρτησία τους, με πρώτα τα Σκόπια. Η Γερμανία κυρίως για να αποδυναμώσει περαιτέρω τη Σερβία, ενώ η Ιταλία και για να αποκτήσει επιρροή στο σκοπιανό κρατίδιο. Η απόφαση για επιβολή ειδικών όρων στα Σκόπια, τα διαχωρίζει από τη δυναμική για το δίδυμο Σλοβενίας και Κροατίας, απεγκλωβίζοντας την Ελλάδα από το δυσχερές και με πολιτικό κόστος ρόλο να σηκώνει το φορτίο της αντίστασης στις επιδιώξεις των Γερμανών και των Ιταλών.[26]

Τα Σκόπια ελίσσονται με στόχο την εξουδετέρωση των κοινοτικών προϋποθέσεων, τις οποίες ερμηνεύουν όπως τους συμφέρει. Η δήλωση του πρωθυπουργού τους Κλιούσεφ ότι οι όροι είναι αποδεκτοί, συνοδεύθηκε και από τη δήλωση ότι «δεν πρέπει να γίνεται καν λόγος για αλλαγή του ονόματος, όπως επιθυμεί η Ελλάδα!» Προφανώς, θα ισχυρισθούν ότι το όνομα «Μακεδονία» δεν υπονοεί εδαφικές διεκδικήσεις, όπως κι ότι δεν ασκούν εχθρική προς τη χώρα μας προπαγάνδα. Στις 20 Δεκεμβρίου 1991 κατέθεσαν αίτηση αναγνώρισης στην ολλανδική προεδρία, ενώ πέντε ημέρες αργότερα κατέθεσαν στο δικό τους Κοινοβούλιο σειρά τροπολογιών του πριν από λίγο ψηφισθέντος Συντάγματός τους, που αναφέρουν ότι το κρατίδιό τους δεν έχει εδαφικές βλέψεις, όπως κι ότι δεν έχουν την πρόθεση να αναμιχθούν στις εσωτερικές υποθέσεις τρίτων χωρών.

Οι τροποποιήσεις αυτές δεν καλύπτουν τον κοινοτικό όρο για αλλαγή του ονόματος, αλλά είναι ασαφές ποιο θα είναι το πόρισμα της Επιτροπής Διαιτησίας, γιατί θα πρέπει να θεωρείται βέβαιο ότι θα προβληθούν κι άλλες ερμηνείες. Ορισμένες κοινοτικές χώρες θα υποστηρίζουν τη σκοπιανή ερμηνεία, επιχειρώντας να παρακάμψουν στην πράξη, αυτά που και οι ίδιες υπέγραψαν. Μ' αυτή την έννοια, όχι μόνο το πρόβλημα δεν έχει λυθεί, αλλά μόλις τώρα εισέρχεται σε μία κρίσιμη φάση, που απαιτεί εξαιρετικά δύσκολες διπλωματικές μάχες. Η απόφαση των «δώδεκα» δεν ήταν παρά μία θετική αφετηρία. Οι άτοπες θριαμβολογίες της κυβέρνησης δεν αντανακλούσαν παρά την αγωνιώδη προσπάθειά της για κομματικά κέρδη στο εσωτερικό.

Το πρόβλημα, όμως, δεν περιορίζεται μόνο στο εξωτερικό. Προκάλεσε έντονα ερωτη-

ματικά η επιμονή του ίδιου του πρωθυπουργού να ονομάζει δημοσίως το κρατίδιο «Μακεδονία των Σκοπίων», λίγες μόλις ώρες, μετά την επιτυχή μάχη που έδωσε ο υπουργός του επί των Εξωτερικών για την αλλαγή του ονόματος. Η στάση αυτή του Μητσοτάκη, συνέχεια άλλων πρόσφατων δηλώσεών του, με τις οποίες είχε αφήσει να εννοηθεί ότι η Αθήνα ήταν έτοιμη να υποχωρήσει στο ζωτικό θέμα της ονομασίας, μάλλον, προετοιμάζει το έδαφος για ένα συμβιβασμό, ο οποίος, όμως, θα ήταν «δώρο άδωρο» για την ελληνική πλευρά. Όταν θα έλθει η ώρα, κι αν τα Σκόπια υποχρεωθούν να υποχωρήσουν, θα επικαλεσθούν τις δηλώσεις Μητσοτάκη για να τεκμηριώσουν τη νομιμότητα της χρήσης του ονόματος «Μακεδονία», το οποίο και θα κυριαρχήσει, ακόμα κι αν οι Σκοπιανοί εξαναγκασθούν να το συνοδεύσουν με κάποιον προσδιορισμό.

Το εθνικό ατόπημα του πρωθυπουργού καθίσταται προφανές, εάν υποθέσουμε ότι οι Σκοπιανοί υιοθετήσουν το όνομα, με το οποίο τους αποκαλεί ο Μητσοτάκης. Εάν ονομάσουν το κρατίδιό τους «Μακεδονία των Σκοπίων» ή «Σλαβική Μακεδονία», αυτό που θα επικρατήσει είναι το Μακεδονία. «Μακεδόνες» θα τους αποκαλεί όλος ο κόσμος και «μακεδονική» τη γλώσσα τους. Πίσω απ' αυτό το φαινομενικά ασήμαντο θέμα, υποκρύπτεται ο ίδιος ο πυρήνας του προβλήματος κι είναι καιρός πια να το συνειδητοποιήσουμε, εγκαταλείποντας την «αβάσταχτη ελαφρότητα», με την οποία συχνά αντιμετωπίζουμε κρίσιμα εθνικά ζητήματα.

30 Δεκεμβρίου 1991

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Το αποτέλεσμα ήταν η άρνηση παραχώρησης αδειών διέλευσης στα ελληνικά φορτηγά που έχουν προορισμό την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση έφθασε στο σημείο να κάνει και έντονο διάβημα στον Έλληνα πρεσβευτή, ενώ ο εκπρόσωπος του Γιουγκοσλαβικού υπουργείου Εξωτερικών κατηγόρησε την Αθήνα ότι αρνείται την ύπαρξη ενός ακέραιου τμήματος της Γιουγκοσλαβίας («Μακεδονία»), καθώς και τη συνταγματική τάξη αυτής της χώρας. Επίθεση εναντίον τόσο της Ελλάδας, όσο και της Βουλγαρίας εκδηλώθηκε στα μέσα Ιουνίου 1990 και στην ολομέλεια της ΔΑΣΕ (Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη) στην Κοπεγχάγη.

2. Είναι ενδεικτικό ότι όταν ο Μιλόσεβιτς ερωτήθηκε για τις απόψεις των Σκοπίων, απάντησε ότι δεν είναι εκπρόσωπος της Γιουγκοσλαβίας κι έσπευσε να διαχωρίσει τη θέση της χώρας του, τονίζοντας ότι οι σχέσεις Ελλάδας-Σερβίας δεν επιβαρύνονται από κανένα θέμα, ότι οι δύο χώρες είναι «ομόδοξες» κι «έχουν πολεμήσει τέσσερις φορές η μία δίπλα στην άλλη».

3. Δηλώσεις του Ραμίζ Αλία στο SKY, με τις οποίες εκφράζει την ανησυχία του μήπως η ελληνοσερβική συμμαχία στρέφεται κι εναντίον της Αλβανίας (30/12/1991).

4. Σχετικές πληροφορίες δημοσίευσε επανειλημμένως και το «Βήμα».

5. VMRO σημαίνει «Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση», το όνομα του βουλγαρικού κόμματος των «κομιτατζήδων» των αρχών του αιώνα. Ηγέτης του VMRO είναι ο Γκεοργκιέφσκι.

6. Ο ηγέτης της δεξιάς σερβικής αντιπολίτευσης Ντράσκοβιτς ήταν σαφής: «Δεν υπάρχουν Σκόπια, δεν υπάρχει Δημοκρατία της Μακεδονίας, υπάρχει νότια Σερβία και σερβικά εδάφη».

7. Η συνάντηση Μιλόσεβιτς-Γκλιγκόρφ στα τέλη Δεκεμβρίου 1991 είχε αυτό ακριβώς το αντικείμενο.

8. Άρθρο 68 πριν την τροποποίηση για την ικανοποίηση των όρων της ΕΟΚ.

9. Το άρθρο 49 ανέφερε ότι «η Δημοκρατία της Μακεδονίας φροντίζει για το καθεστώς και τα δικαιώματα του μακεδονικού λαού στις γειτονικές χώρες».

10. Τα δύο αλβανικά κόμματα αποχώρησαν από τη σχετική συζήτηση στο τοπικό Κοινοβούλιο, απαιτώντας η αλβανική κοινότητα να αναγορευθεί σε συνιδρυτική συνιστώσα της υπό δημιουργία Δημοκρατίας. Η αποχώρηση των Αλβανών βουλευτών υποχρέωσε τους Σκοπιανούς σε αλλαγή της αρχικής διατύπωσης και την υιοθέτηση μίας νέας συμβιβαστικής. Στο προοίμιο αναφερόταν ότι «η Δημοκρατία της Μακεδονίας ιδρύεται ως το εθνικό κράτος του μακεδονικού λαού, παρέχοντας πλήρη πολιτική ισότητα και μόνιμη εγκατάσταση στο μακεδονικό λαό, στους Αλβανούς, Τούρκους, Βλάχους, Αθίγγανους και στις άλλες εθνότητες που ζουν στη Δημοκρατία της Μακεδονίας». Αξιοσημείωτη είναι η μη αναφορά στην ύπαρξη σερβικής μειονότητας, που κατά τον αντιπρόεδρο της Σερβίας ανέρχεται σε 300.000.

11. Σε δημοσκόπηση που έκανε το καλοκαίρι του 1991 το περιοδικό «Plus» των Σκοπίων. Το ερώτημα ήταν: επιθυμείτε ανεξαρτησία ή συνομοσπονδιακή ένωση με κάποια από τις γειτονικές χώρες; Το 56% τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας, το 17% υπέρ της ένωσης με τη Σερβία, το 11% με την Ελλάδα, το 8% με τη Βουλγαρία και το υπόλοιπο 8% με την Αλβανία.

12. Η εξέλιξη αυτή, που οδηγεί τη γειτονική μας χώρα σ' έναν εξαιρετικά ολισθηρό δρόμο, κατέστη δυνατή λόγω της ακύρωσης - μετά από αμερικανική παρέμβαση - απόφασης του βουλγαρικού συνταγματικού δικαστηρίου που απαγόρευε στο μειονοτικό κόμμα του Ντογκάν να κατέλθει στις εκλογές.

13. Σύμφωνα με το Ρωμαιο, επικεφαλής της ομάδας παρατηρητών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις βουλγαρικές εκλογές, «η άμεση και ενεργός ανάμιξη των ΗΠΑ και της Βρετανίας για τη στήριξη της Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων και την υποστήριξη του πολιτικού ρόλου της μουσουλμανικής μειονότητας θα προσδιορίσει την εξωτερική πολιτική της νέας κυβέρνησης και ιδιαίτερα το επίπεδο συνεργασίας με την Ελλάδα και την Τουρκία».

14. Είναι χαρακτηριστικό ότι ορισμένοι Αμερικανοί αναλυτές εκτιμούν ότι στα προσεχή πέντε χρόνια όχι μόνο θα αμφισβητηθεί η ελληνική κυριαρχία στη Δυτική Θράκη, αλλά και θα έχει αποσταθεροποιηθεί εμπράκτως!

15. Σύμφωνα με τουρκική μελέτη του 1976 (Νεοκλής Σαρρής *Η άλλη πλευρά* βιβλίο Α.Ι σελ. 51) υπάρχουν 117.000 «Τούρκοι» στη Συρία, 762.000 στην Περσία, 707.000 στο Ιράκ, 3.178.000 στο Αφγανιστάν, 138.000 στην Κύπρο, 127.000 στην Ελλάδα, 812.000 στη Βουλγαρία, 298.000 στη Γιουγκοσλαβία και 427.000 στη Ρουμανία, για να αφήσουμε απ' έξω τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς της κεντρικής και νότιας Σοβιετικής Ένωσης. Η Κύπρος ήταν η περιοχή-πilotος, αυτής της πολιτικής, η οποία επεκτάθη σταδιακά προς τη Βουλγαρία και τη Δυτική Θράκη. Ανάλογο δείγμα ήταν και η πρόταση Οζάλ για εγκαθίδρυση «τουρκο-κουρδο-αραβικής ομοσπονδίας» στο Ιράκ!

16. Επέτυχε να υιοθετηθεί στο κοινό ανακοινωθέν και μίας παραγράφου, με την οποία κατηγορείται η Ελλάδα ότι παραβιάζει τα δικαιώματα της «τουρκικής μουσουλμανικής μειονότητας», ενώ η αντίστοιχη παράγραφος για τους μουσουλμάνους της Βουλγαρίας είναι θετική. Η Τουρκία, όμως, εμφανίστηκε εκεί σαν «προστάτης» τόσο της Αλβανίας, που απέκτησε την ιδιότητα του παρατηρητή, όσο και της Βοσνίας.

17. Συνέντευξη του Γκλιγκόρφ στην εφημερίδα «Τουρκία» (τέλη Δεκεμβρίου 1991).

18. Το Στέιτ Ντηπάρτμεντ συνέδεσε την επιβολή οικονομικού εμπάργκο, με την καταγγελία ότι η Σερβία πρώτον καταπιέζει τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου, δεύτερον δεν έχει διενεργήσει εντελώς ελεύθερες εκλογές και τρίτον υπονομεύει την ενότητα της Γιουγκοσλαβίας (Μάιος 1991).

19. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι «Νιου Γιork Τάιμς» διαπίστωναν (24/12/91) ότι στα Βαλκάνια οι ΗΠΑ έμειναν πίσω, σε σύγκριση με τη Γερμανία, η οποία έθεσε εκτός παιχνιδιού τη Βρετανία και την Ολλανδία.

20. Προηγήθηκε η προειδοποίηση του Αμερικανού απεσταλμένου των Ηνωμένων Εθνών Βανς ότι επίκειται επέκταση των συγκρούσεων και στη νότια Γιουγκοσλαβία.

21. Η αναφορά αυτή θορύβησε ιδιαίτερα την κυβέρνηση. Δεν είναι τυχαίο, ότι ο ίδιος ο πρωθυπουργός έκανε διάβημα στον Αμερικανό πρεσβευτή Σωτήρη, επιστημαίνοντάς του όχι μόνο τις διπλωματικές παραμέτρους του θέματος, αλλά και τις επιπτώσεις στις εσωτερικές πολιτικές ισορροπίες.

22. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε χωριά με αμιγή «ντόπιο» πληθυσμό, οι νεότερες ηλικίες έχουν πάψει να ομιλούν το ιδίωμα, ενώ σε μικτά χωριά συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

23. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν ήταν η πρώτη φορά, που ο Μητσotάκης έκανε τέτοια αναφορά. Μία λιγότερο σαφή, αλλά ίσως ενδεικτική των προθέσεών του, δήλωση είχε κάνει παλαιότερα στο Λονδίνο, η οποία τότε είχε αποδοθεί σε φραστικό ολίσθημα.

24. Οι εδαφικές διεκδικήσεις της Γιουγκοσλαβίας σε βάρος της χώρας μας έχουν εγκαταλειφθεί επισήμως από το 1951, όταν ο Τίτο, μετά τη ρήξη του με τη Μόσχα, αποκατέστησε τις σχέσεις του καθεστώτος του με την Ελλάδα. Αυτό που έμεινε ήταν οι «μειονοτικές διεκδικήσεις», ο ισχυρισμός ότι στη χώρα μας υπάρχει «μακεδονική μειονότητα».

25. Ο Βόσνιος ηγέτης μετέφερε διαβεβαιώσεις στην Αθήνα ότι τα Σκόπια δεν έχουν ούτε εδαφικές, ούτε μειονοτικές διεκδικήσεις. Ο Μητσotάκης χαρακτήρισε «θετικά δεδομένα» τις διαβεβαιώσεις αυτές, αλλά πολύ σωστά απέφυγε να δεσμευθεί, δεδομένου ότι ούτε επίσημες ήταν, ούτε επαρκείς. Αυτό φάνηκε, όταν αμέσως μετά την αναχώρηση του Ιζετμπέκοβιτς, τα Σκόπια διέψευσαν το μεσολαβητή τους!

26. Δεν είναι τυχαίο ότι η Βρετανία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία, που από παράδοση συμπλέουν με τις ΗΠΑ, όπως και η Γαλλία, που θα ήθελε να υποστηρίξει τη Σερβία, απέφυγαν να συγκρουστούν με τη Γερμανία.